

GÖRSEL SANATLAR ÖĞRETİMİNDE GÖRSEL KÜLTÜR EĞİTİMİ ETKİNLİĞİ: VAN GOGH'UN ARLES'DAKİ YATAK ODASI¹

Zeynep Akar AYAYDIN* - Selma TAŞKESEN**

Öz

Bu araştırmada ortaokul 7. sınıf öğrencileri ile bir görsel kültür imgesi olarak ele aldıkları Van Gogh'un "Yatak Odası" adlı eseri üzerinden görsel kültür imgelerinin öğrencilerin sanatsal çalışmalarına nasıl yansıdığına incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu araştırma sanat temelli nitel bir araştırmadır. Çalışma grubu 2022-2023 Eğitim Öğretim Yılı'nda Doğu Anadolu Bölgesi'nde bir ortaokulda öğrenim gören 7. sınıf öğrencilerinden oluşturulmuştur. Bu araştırma veri toplama aracı olarak beş sorudan oluşan çalışma yaprağı ve sürece ilişkin olarak sanatsal ürünlerden oluşturulmuştur. Bu araştırmanın ilk verileri çalışma yaprağı ile toplanmıştır. Daha sonra öğrencilere "Bu eserin sanatçısı siz olsaydınız eseri nasıl yapardınız?" sorusundan yola çıkılarak resimler yaptırılmış ve sonra araştırmanın ikinci verilerine ulaşılmıştır. Süreç sonunda ise öğrencilerin yapmış oldukları kendi resimleri ile ilgili fikirleri de çalışma yaprağına eklenmiştir. Araştırma verilerinin çözümlenmesi nitel veri analizi olan betimsel analiz ile yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin sanatsal çalışmalarında daha çok yaşadıkları ortam ve toplumsal kültürlerine bağlı kaldıkları ve bazı öğrencilerin ise yaşadıkları olayları yansıtmak amacıyla resimleri ile birtakım mesajlar vermek istedikleri görülmektedir. Öğrencilerin kendi görsel kültür imgeleri ile oluşturdukları kompozisyonları hem renk hem şekil hem de kompozisyon unsurları bağlamında başarılı bir şekilde yansıttıkları görülmüştür. Çalışma yapılan okul müdüründen, öğretmenler ve öğrencilerden alınan olumlu dönütler sonucunda görsel sanatlar öğretmenlerimizin görsel kültür konusunda bilgilenmesi ve görsel sanatlar dersinde daha fazla görsel kültür uygulaması yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sanat eğitimi, Görsel sanatlar, Görsel kültür, Görsel kültür eğitimi.

Visual Culture Education Activity in Visual Arts Teaching: Van Gogh's Bedroom in Arles

Abstract

This research aims to examine how visual culture images are reflected in the students' artistic works through Van Gogh's "Bedroom", which secondary school 7th grade students consider as a visual culture image. This research is an art-based qualitative research. The study group consisted of 7th grade students studying in a medium-sized secondary school in the Eastern Anatolia Region in the 2022-2023 Academic Year. This research was created from a worksheet consisting of five questions as a data collection tool and artistic products related to the process. The first data were collected with a worksheet. Then, the students were asked: "If you were the artist of this work, how would you create it?" Based on the question, pictures were made and then the second data of the research was obtained. At the end of the process, the students' ideas about their own drawings were added to the worksheet. Descriptive analysis, which is a qualitative data analysis, was used to analyze the research data. As a result of the research, it is seen that the students mostly adhere to the environment and social culture in which they live in their artistic works, and some students want to give some messages with their paintings in order to reflect the events they experience. It was observed that the students successfully reflected the compositions they created with their own visual culture images in the context of color, shape and composition elements. As a result of the positive feedback received from the school principal, teachers and students where the study was conducted, it is recommended that our visual arts teachers be informed about visual culture and that more visual culture practices be implemented in visual arts classes.

Keywords: Art education, Visual arts, Visual culture, Visual culture education.

¹ Bu makalenin bir kısmı 4. Ulusal Sanat Eğitimi Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

* Millî Eğitim Bakanlığı, Görsel Sanatlar Öğretmeni, Erzincan Akyazı Şehit Er Mesut Koyun Ortaokulu, zeynepakar179@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0002-0860-2789>

** Doç. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, selma.taskesen@erzincan.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-9072-8411>

1. Giriş

Sanat kimi zaman toplumsal kimi zaman bireysel konu ve temalara eğilse de sanatın asıl amacının bireyde estetik zevkleri ortaya çıkarma süreci olduğu düşünülmektedir. Bir eserin ya da ürünün sanat eseri olabilmesinin ana koşullarından biri şüphesiz estetik bir biçim olarak ortaya çıkmasıdır. Sanatçının yeteneği ve sanat anlayışı doğrultusunda şekillenen sanat eseri, bu yönüyle herhangi bir objeden farklılık gösterir. Ersoy'a (1995) göre sanat; insanların beğenisini kazanma amacı güden ve ortaya yaratıcı ürünler çıkarma gayreti olarak tanımlanmaktadır.

Günümüzde sanat ve eğitim birlikteliği ise, çağın ihtiyaçları ve teknolojik yeni hamleler doğrultusunda daha hızlı bir değişim içerisinde. Tüm bu değişim ve gelişimlerin bir parçası olmakla birlikte eğitim, kültürel değerlerin değişiminden de payını almaktadır. Sanat, eğitim kapsamı içerisinde değerlendirildiğinde; sanat olgusunun hayatımızdaki konumunu ve önemini öğretmeyi amaçlayan, belli planlamalar dâhilinde farklı alanlarda sanatsal gelişimi destekleyen ve bir ürünün sanat eseri olma yolunda ortaya çıkış sürecini benimsetmeyi amaçlayan bir süreçtir (San,1985). Bu sürecin asıl amacının ezberci eğitim doğrultusunda ürünler vermek olmadığını belirten Artut'a (2004) göre sanat eğitimi, yaratıcılığın önünü açan bir yol olmalıdır. Ayrıca sanat eğitiminin amacına ulaşması için kapsamlı düzenlenmesi, sanata yönelik tarih ve eleştiri kavramları üzerinde durulması ve estetik uygulamaların belli ölçütler doğrultusunda ele alınması gerekmektedir. Sanat eğitiminin, insanların yaşadıkları çevreye dair yaratıcılık becerilerini daha anlamlı bir şekilde ifade edebilmelerini amaçladığı düşünülmektedir. Özellikle hayal gücünün kullanılması eylemine son derece katkı sağlayan sanat eğitimi; bireylerin günlük yaşantılarda kurdukları insan ilişkilerini ve olaylara farklı boyutlardan bakma süreçlerini desteklemektedir (Serin & Taşkesen, 2021).

Görsel kültür çalışmaları kapsamında gerçekleştirilecek olan sanat eğitimi doğrultusunda öğrencilerin kendi gözlemlerini ve imgeleri kendi yorumlama süzgeçlerinden geçirerek daha anlamlı kılma gayretleri, yapılacak çalışmaların uygulamalı olma ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır (Uysal, 2011). Uygulama ve teorik öğretim sürecini harmanlayan bu ihtiyaç, görsel kültür çalışmalarının bütüncül olarak değerlendirilebilmesi açısından da faydalı olacaktır. Parsa'ya (2007) göre görsel kültür; yapılan gözlemler sonucunda etrafta var olan kültürel ve sosyal unsurların incelenmesi ve bu unsurların insan eliyle yorumlanmasını ele alan ve birçok sanat dalıyla ilişkili olan bir yaklaşımdır. Dolayısıyla sanat eğitimi ve görsel kültür iç içe olan kavramlardır. Bu bağlamda öğrencilerin sanat eğitimi içerisinde görsel kültür imgesi olarak baktıkları resimleri nasıl örnek aldıkları ele alınabilir.

Popüler kültür; yönetici statüsündeki sınıfların, kültürün bir parçası olan değer ve gelenekleri ve baskın ideolojileri doğrultusunda farklı formüller şeklinde yansıtarak yarattıkları ve diğer bireylerle sundukları kültür olarak tanımlanabilir (Coşkun, 2012). Eğitim de kültür gibi değişim ve gelişim süreci yaşamaktadır. Günümüzde ise eğitim, çağın ihtiyaçları ve teknolojik yeni hamleler doğrultusunda daha hızlı bir değişim içerisinde. Tüm bu değişim ve gelişimlerin bir parçası olmakla birlikte eğitim, kültürel değerlerin değişiminden de payını almaktadır. Dolayısıyla sanat eğitimi ve görsel kültür iç içe olan kavramlardır. Sanat eğitiminde görsel kültür imgesi olarak baktıkları resimleri nasıl örnek aldıkları ele alınabilir. Görsel Sanatlar eğitiminde, görsel kültür etkinliklerinin öğrencilerin çalışmalarını sanatsal yaratım süreçlerinde etkili olacağı düşünülmektedir.

Görsel kültür boyutuyla ilgili alan yazında çalışmalar da mevcuttur. Görsel Sanatlar Öğretmen Eğitimi Bağlamında Görsel Kültür Öğretimi (Saribaş, 2020), Görsel Sanatlar Eğitiminde İdeoloji Tartışmaları Temelinde Görsel Kültür Kuramı ve Materyal Kültürü (Başak, 2021), Görsel Sanatlar Öğretmen Eğitiminde Görsel Kültür Öğretimi (Mamur, 2014), Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Görsel Kültür Diyaloglarına Yönelik Algıları (Mamur, 2012), Görsel Kültür Kuramının İlköğretim 4. Sınıf Görsel Sanatlar Derslerinde Uygulanması (Dilli, 2013), Görsel Kültürün ve Sosyo-Kültürel

Olguların Öğrenci Resimlerindeki İmgelere Etkileri (Uysal, 2011), İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Bağlamında Görsel Kültür Çalışmaları: Bir Eylem Araştırması (Türkkan, 2015) vb. yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Mevcut çalışmanın da benzer araştırmalar ile beraber alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada görsel kültür etkinliklerinin ortaokul öğrencilerinin sanatsal çalışmalarına nasıl yansıtıldığının ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bu amaçla aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmıştır:

- Öğrencilerin bir görsel kültür imgesi olarak ele aldıkları Van Gogh'un "Yatak Odası" resmi ile ilgili görüşleri nelerdir?
- Öğrenciler bir görsel kültür imgesi olarak ele aldıkları Van Gogh'un "Yatak Odası" resmini yeniden nasıl tasarlamışlardır?
- Öğrencilerin yazdıkları ve çizdikleri resimler arasındaki ilişki durumu nasıldır?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Deseni

Çalışma nitel araştırma yöntemi ile temellendirilmiştir. Herhangi bir sorunun çözümü doğrultusunda gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerini kullanan nitel araştırma, önceden tespit edilmiş veya fark edilmemiş sorunların algılanmasına, sorunlara ilişkin doğal olguların gerçekçi bir şekilde ele alınması kapsamında öznel-yorumlayıcı bir süreci ifade etmektedir (Seale, 1999). Çalışmaya uygunluğu bakımından araştırma sanat temelli nitel bir çalışma olarak planlanmıştır. Sanat temelli araştırma; sanat eserinin ortaya çıkarılması sürecinin sistematik olması, sanatın bütün farklı biçimlerinin doğrudan kullanılması ve hem araştırmacıların hem de araştırmalara ortak olan kişilerin tecrübelerini anlamlandırmanın en önemli yolu olarak tanımlanabilir (McNiff, 2007).

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir ortaokulda 2022-2023 Eğitim Öğretim Yılı'nda ortaokul 7. sınıf düzeyinde öğrenim gören 30 öğrenciden oluşturulmuştur. Çalışma, öğrencilerin gönüllülük esasına göre uygulanmıştır. Araştırma grubu ölçüt örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Ölçüt örnekleme; araştırmacıların bir konuyu detaylı olarak incelemek için örnek olay türlerini saptamak amacıyla kullanılır (Neuman, 2007). 7. sınıf Görsel Sanatlar dersinde öğrenciler, bir sanat eserini gözlemleyerek bu sanat eserinde yer alan sosyal ve kültürel unsurların etkilerini yorumlayabileceklerdir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Ayrıca sanat elemanlarını ve tasarım ilkelerini kullanarak bir görsel sanat çalışması oluşturabileceklerdir. Bu bağlamda öğrenciler renk, doku, oran-orantı, mekân, çizgi, vurgu gibi unsurları resimlerine aktaracaktır. Buradan hareketle araştırmamızda Van Gogh'un "Arles'daki Yatak Odası" adlı eseri üzerinden öğrencilerin görsel kültür imgeleri incelenmiştir. Buna göre öğrencilerin sanat eserini sosyal ve kültürel açıdan gözlemleyebilecekleri, sanat elemanlarını ve tasarım ilkelerini daha iyi özümseyebilecekleri varsayıldığı için 7. sınıf öğrencileri tercih edilmiştir.

2.3. Araştırma süreci

Araştırmanın ilk verileri üzerinde Van Gogh'un Arles'daki yatak odası resminin bulunduğu çalışma yaprağıyla toplanmıştır. Daha sonra öğrencilere "Bu eserin sanatçısı siz olsaydınız nasıl yapardınız?" sorusundan yola çıkarak resimler yaptırılmış ve araştırmanın ikinci verilerine ulaşılmıştır. Süreç sonunda öğrencilerin yapmış oldukları kendi resimleri ile ilgili fikirleri de çalışma yaprağına eklenmiştir.

2.4. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmanın veri toplama araçları, öğrencilerin görsel kültür kapsamında seçilen sanat eserleriyle ilgili görüşlerini belirlemek için uzman görüşü alınarak oluşturulan çalışma yaprağı ve ortaya koydukları sanatsal ürünlerdir. Çalışma yaprağında:

1. Eserde ne görüyorsunuz?
2. Size göre sanatçı bu eseri neden yapmış olabilir?
3. Siz bu eseri beğendiniz mi?
4. Bu esere baktığınızda ne hissediyorsunuz?
5. Bu eserin sanatçısı siz olsaydınız resmi nasıl tasarlardınız?

Soruları yer almaktadır.

Olgular arasındaki yaşamları ve buna yüklenen anlamları meydana getirmek için görüşmenin iletişim sürecinden, esnekliğinden ve detaylı bir şekilde bilgi elde edilmesinden yararlanılmıştır. (Büyüköztürk vd., 2016). Bu çalışmada kullanılan veri toplama aracının, geçerliliği alan uzmanlarının fikir birliği ile sağlanmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin çözümlenmesi nitel veri analizi olan betimsel analiz ile yapılmıştır. Betimsel analiz türünde hedef, tespit edilen bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde sunulmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2003). Araştırmanın güvenilirliğinin sağlanması için araştırmacılar iki alan uzmanı eşliğinde veri türünü beraber analiz etmiş ve belli bir zaman sonra çalışma verileri yeniden analiz edilmiş, ilk analiz ve son analiz karşılaştırılmış ve zaman farkı nedeniyle ortaya çıkan farklılaşma üzerinde durularak görüş birliği sağlanmıştır.

2.6. Araştırma Etiği

Araştırmada bilimsel araştırma ve yayın etiği doğrultusunda bütün kurallara uyulmuştur. Bu araştırma için Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Etik Kurulundan 03.05.2023 tarih ve 258100 sayılı etik kurul onayı alınmıştır. Söz konusu çalışmada bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırı hiçbir eylem gerçekleştirilmemiştir.

3. Bulgular

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, görsel kültür imgelerinin görsel sanatlar dersine nasıl yansıdığını tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada toplanan veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Öğrencilerin doldurdukları çalışma yaprağına göre veriler analiz edilirken araştırmaya uyumlu bir program hazırlanmış ve elde edilen veriler tema ve alt temalara ayrılmıştır. Temalar ve alt temalara göre bulgular tanımlanıp yorumlanmış ve ayrıca doğrudan alıntılarla öğrencilerin görüşleri çalışmada yer almıştır.

Öğrencilerin bir görsel kültür imgesi olarak ele aldıkları Van Gogh'un "Yatak Odası" resmi ile ilgili görüşleri nelerdir?

Aşağıda öğrencilerin bir görsel kültür imgesi olarak ele aldıkları Van Gogh'un "Yatak Odası" resmi ile ilgili görüşlerine ait bulgular yer almaktadır.

Tablo 1. Öğrencilerin Van Gogh'un "Yatak Odası" resmi ile ilgili görüşleri.

Tema	Alt Tema	Frekans
Eserde ne görüyorsunuz?	Sandalye	26
	Yatak	26
	Tablolar	19
	Pencere	23
	Kıyafet	11
	Cam eşyalar	14
	Masa	23
	Kapılar	16
	Masanın üstündeki eşyalar	4
	Askılık	14
	Lamba	2
	Çerçeve	13
	Resim	6
	Anne-baba fotoğrafı	2
	Parke	2
	Battaniye	1
	Limon	1
Eser neden yapıldı?	Yalnızlık	10
	Odasının resmini çizmek istemiş	16
	Yorgunluk	1
	Hayal	1
	Anılar	2
	Toplam	30
Eseri beğendiniz mi?	Renk uyumları güzel	14
	Güzel çizilmiş	13
	Huzur veriyor	2
	Eskiye/gerçeği hatırlatıyor	3
	Soğuk şeyler kullanmış	1
	Aşkla yapmış olabilir	1
	Yapılan her eser güzeldir	1
	Tablolar yamuk, pencerenin modeli kötü	1
	Daha güzel çizilebilirdi.	1
	Çok karışık	1
	Toplam	30
Ne hissediyorsunuz?	Korku	3
	Kendi Odam	2
	Anılar	2
	Hiçbir şey	4
	Üzgünlük	2

	Huzur ve mutluluk	10
	Yorgun ve karmakarışık	1
	Odanın içindeymiş gibi	2
	Karmaşık duygular	2
	Ferah	1
	Yalnızlık ve yoksulluk	1
	Toplam	30
Resmi nasıl tasarlardınız?	Eşya çıkarıcılar	18
	Eşya ekleyenler	11
	Eşyaların yerlerini değiştirenler	8
	Renkleri değiştirenler	11
	Askılığı değiştirenler	6
	Pencereyi değiştirenler	4
	Masanın üstündekileri değiştirenler	2
	Yatağı değiştirenler	5
	Tabloları değiştirenler	5
	Resmi çok beğendim	2
	Aynısını çizmeye çalıştım	2
	İçine mutluluk ekleyerek aynısını çizerim	1

İlk tema incelendiğinde, öğrencilerin Van Gogh'un eserinde gördüğü nesnelere yer verdiği görülmüştür. Öğrencilerin 26'sı *sandalye* ve *yatak*, 23'ü *masa* ve *pencere*, 19'u *tablolar*, 11'i *kıyafet*, 14'ü *cam eşyalar*, 16'sı *kapılar*, 4'ü *masanın üstündeki eşyalar*, 13'ü *çerçeve*, 6'sı *resim*, birer kişi *battaniye* ve *limon* yazarken ikişer öğrenci ise *anne baba fotoğrafı*, *parke* ve *lamba* yazmışlardır. Öğrencilerin en çok yazdığı objeler *sandalye*, *yatak*, *masa* ve *pencere* olurken sadece birer kişi *battaniye* ve *limon* yazmıştır.

Öğrencilerin bu temaya ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

Ahmet: *Sandalye, yatak, tablolar, pencere, askıya asılmış kıyafetler, eşarp, şişeler, sürahi, masa, bardak kapılar, tabak, ayna.*

Aleyna: *İki kapı, iki sandalye, bir yatak, bir masa, askılığa asılan kıyafetler, tablolar, masanın üstündeki fincan, mum, pencere ve son olarak bir çiviye duvara asıp bir kumaş asmış.*

Meryem: *Eserde bence sanatçının odası var. Duvarda olanlar ise anane ve babasının fotoğrafı. Yatak var. Yatağın başucunda kıyafetlerini aşmış olduğu bir askılık. Yeni yemek yendiği bir masa, sandalye, havlu ve kendi çizdiği bir resim var.*

Melike: *Yatak, sandalyeler, tablolar, havlu, kapı, sürahi, pencere, askılık, kıyafetler, masa, ayna, yastık ve battaniye görüyorum.*

Öğrenciler genel olarak bu soruya resimde gördüklerini kendi ifadeleriyle sıralamıştır. Masa, sandalye, kapı gibi göz önünde ve daha çok yer kaplayan objeler daha çok yazılmış fakat daha küçük detayları birçok öğrenci atlamış ve çalışma yaprağına yazmamıştır.

İkinci tema incelendiğinde, 16 öğrenci "*Ressam kendi odasının resmini çizmek istemiş.*" şeklinde yazmıştır. Öğrencilerin 10'u *yalnızlık*, 2'si *anılar*, 1'i *hayal* ve yine 1'i *yorgunluk* sebebiyle bu eserin yapıldığını düşünmüştür. Buradan hareketle tablodan toplam 5 farklı düşüncenin ortaya çıktığını görmekteyiz.

Öğrencilerin ikinci temaya ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

Kübra: *Benim düşünceme göre bu eseri yapan kişi önceden buna benzer bir odada yaşadığı yaşamı resmine yansıtmıştır.*

Şevval: *Bence bu eseri yalnızlık duygusu için çizmiştir. Odada yalnız başına sessiz bir ortamda kalmayı düşündüğü için bu resmi yapmıştır.*

Zeynep: *Bence kendi odasını bir tabloya dökmek istediğinden dolayı yapmış olabilir.*

Sümeyye: *Bence sanatçı kendi hayalindeki resmi çizmiş olabilir.*

Melike: *Bence çok yorgun olduğu için çizmiştir.*

Öğrencilerin büyük çoğunluğu bu soruya ressamın kendi odasını çizmek istediği için bu resmi çizdiğini yazmıştır. Diğer çoğunluk ise ressamın yalnızlıktan dolayı kendi odasının resmini çizdiğini yazmıştır. Öğrencilerin resme baktıklarında genel olarak sıradanlık ve yalnızlıktan dolayı resmin çizildiğini düşündükleri söylenebilir.

Üçüncü tema incelendiğinde, 30 öğrenciden yalnızca 3'ünün ressamın eserini beğenmediği görülmektedir. Bu öğrencilerden 1'i eseri çok karışık bulurken, 1'i daha güzel çizilebileceğini ifade etmiş ve 1 tanesi ise tabloları yamuk ve pencerenin modelini kötü bulmuştur. Beğenen öğrencilerden 14 tanesi renk uyumlarının güzel olduğunu, 13'ü güzel çizildiğini, 3'ü eskiyi/gerçeği hatırlattığını, 2'si huzur verdiğini, 1'i soğuk şeyler kullanıldığını, 1 öğrenci aşkla yapmış olabileceğini yazarken 1'i ise yapılan her eserin güzel olduğunu yazmıştır.

Öğrencilerin üçüncü temaya yönelik görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

Zafer: *Yapılan her eser güzeldir, çünkü içinde bir emek vardır.*

Emin Ali: *Beğendim çünkü resim hem güzel çizilmiş hem de güzel renklerle boyanmış.*

Melike: *Ben beğenmedim çünkü oda çok karışık.*

Ebrar: *Beğenmedim, çünkü yatağın yanındaki tablolar yamuk, pencerenin modeli kötü.*

Miraç: *Evet. Bence huzur veriyor ve sıcak bir resim gibi geliyor. Tarzım olmasa da çok etkilendim.*

Mehmet: *Beğendim. Çünkü adam ne düşünerek yapmış bu resmi, aşkla yapmış olabilir.*

Öğrencilerin eseri beğenip beğenmemesine dair görüşlerine bakıldığında büyük çoğunluğun ressamın boyama ve çizim tarzından dolayı resmi beğendiği görülmektedir. Resmi beğenmeyenlerin genellikle resmi karışık ve düzensiz buldukları söylenebilir.

Dördüncü tema incelendiğinde, 10 öğrenci *huzur ve mutluluk* hissettiğini, 4'ü *hiçbir şey* hissetmediğini, 3'ünün *korku*, 2'si *kendi odam*, 2'si *anılar*, 2'si *üzgünlük*, 2'si *odanın içindeymiş gibi*, 2'si *karmaşık duygular*, 1'i *yorgun ve karmakarışık*, 1'i *ferah*, 1'i ise *yalnızlık ve yoksulluk* duygularını hissettiğini yazmıştır.

Öğrencilerin dördüncü temaya ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

Aleyna: *Korku çünkü bu resimde iki garip şey fark ettim. Birincisi sandalye sanki kapıyı kapatmak için oraya koyulmuş. İkincisi ise yatağın ikinci kapıyı kapatması.*

Kübra: *Yalnızlık ve yoksulluk hissediyorum. Bu odanın içinde içki şişesine benzettiğini şeyler terk edilmişlik ve yalnızlığı, parkelerin kirliliği ve eşyaların yıpranmış olması bana yoksulluğu anımsatıyor.*

Dila: *Kendimi resmin içinde gibi hissediyorum.*

Betül: *Üzüntü hissediyorum. Çünkü Van Gogh'un hayatı zorlu geçmiş olabilir.*

Hüseyin: *Bu esere baktığımda kendi odamı hissettim.*

Esma: *Bir şey hissetmedim. Çünkü düz bir oda olduğu için.*

Öğrencilerin esere baktıklarında ne hissettiklerine dair soruya verdikleri cevaplara baktığımızda öğrencilerin büyük çoğunluğunun eserde huzur ve mutluluk hissettiği görülmektedir. Bazı öğrenciler ise odanın sıradan bir oda olduğunu düşündükleri için hiçbir şey hissetmediklerini söylemiştir. Öğrencilerin iyi ve kötü duygular hissettiği ama genel olarak güzel duyguların hâkim olduğu söylenebilir.

Beşinci temaya baktığımızda ise öğrencilerden yalnızca 5 tanesi resmi değiştirmeyeceğini söylemiştir. Bunlardan 2'si *resmi çok beğendim*, 2'si *aynısını çizmeye çalışırdım*, 1'i ise *içine mutluluk ekleyerek aynısı çizmeye çalışırdım* demiştir. Diğer 25 öğrenci ise resimde değişiklik yapmak istediklerini yazmışlardır. Bu öğrencilerden 18 tanesi resimden eşya çıkarmak, 11'i eşya eklemek, 11 renkleri değiştirmek, 8'i eşyaların yerlerini değiştirmek, 6'sı askılığı değiştirmek, 5'i yatağı değiştirmek, 5'i tabloları değiştirmek, 4'ü pencereyi değiştirmek, 2'si ise masanın üstündekileri değiştirmek istemişlerdir.

Öğrencilerin beşinci temaya ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

Cihan: *Zemin rengini değiştirdim. Havluyu kaldırırdım. Sağ duvardaki resimler pek düz değil ve renkleri biraz daha canlı yapardım.*

Ensar: *Bence çok güzel böyle kalmasını isterdim.*

Melisa: *Yatak yerine dolap olabilirdi. Çok fazla tablo var sadece iki tane olsa yeterdi. Pencerede çok fazla cam var iki tane olsa daha iyi olurdu.*

Melike: *Daha toplu daha güzel ve düzgün tasarlardım. Böylelikle insanlar resme baktıklarında resmin içinde kaybolmuş gibi hissetmezlerdi.*

Enes: *Ben olsaydım sandalye ve yatağı kapının önünden çekerdim, yerleri kahverengiye boyardım. Askılığı ayaklı askılık yapardım.*

Öğrencilerin bu soruya dair verdikleri cevaplara bakıldığında genelinin resmi değiştirme taraftarı olduğu görülmektedir. Üçüncü temada resmi beğenen öğrencilerin bile resimde bazı değişiklikler yapmak istediği söylenebilir. Öğrenciler genellikle resimde iki kapı olmasını ve çok fazla tablo ve çerçeve olmasını yadırgamışlardır. Öğrencilerin büyük kısmının resimlerinde sadeleşmeye gitme taraftarı oldukları söylenebilir.

Öğrencilerin çalışma yaprağına yazmış oldukları cevaplardan yola çıkarak, öğrencilerin Van Gogh'un Arles'daki Yatak Odası resmi ile ilgili genel görüşlerine ve yorumlara ulaşılmıştır. Öğrencilerin eseri beğenip beğenmemesine dair görüşlerine bakıldığında büyük çoğunluğu ressamın çizimini ve boyama tarzını çok beğendiklerini ifade etmişlerdir. Resmi beğenmeyenler ise genel olarak resmi karışık, kalabalık ve düzensiz bulduklarını söylemişlerdir. Öğrencilerin geneli ressamın bu eseri kendi odasını çizmek istediği için yaptığını yazmıştır. Diğer çoğunluk ise ressamın yalnızlıktan dolayı kendi odasının resmini çizdiğini yazmıştır. Öğrencilerin genel olarak resme baktıklarında sıradanlık ve yalnızlıktan dolayı resmin çizildiğini düşündükleri söylenebilir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun eseri beğendikleri, esere baktıklarında güzel duygular hissettikleri ve eseri tekrar yorumlayacak olduklarında eseri kendi istekleri doğrultusunda tasarlayacakları ortaya çıkmaktadır.

Öğrenciler bir görsel kültür imgesi olarak ele aldıkları Van Gogh'un "Yatak Odası" resmini yeniden nasıl tasarlamışlardır?

Öğrencilerin görsel sanatlar dersi kapsamında görsel kültür imgeleriyle oluşturdukları sanatsal ürünler:

Şekil 1. Ahmet'in resmi

Ahmet'in çalışmasına bakıldığında bazı eklemeler ve çıkarmalar yaptığını ama genel olarak resmin orijinaline sadık kaldığı görülmektedir. Ahmet resmini anlatırken "Ben bu resimde Van Gogh'un resmini biraz daha değiştirerek daha renkli ve bana göre daha güzel bir resim yaptım. Halı ekledim ve resmi karışık bulduğum için biraz sadeleştirmeye çalıştım." ifadelerini kullanmıştır.

Şekil 2. Aleya'nın resmi

Aleya'nın resmine bakıldığında yatak, pencere, masa ve kapının yerlerini değiştirmedeğini resmine halı, kedi, terlik ve bir köşeye kendini çizdiği görülmektedir. Aleya resmini anlatırken "Her şeyinin olması ama senin üzgün olman." ifadelerini kullanmış. Resim incelendiğinde köşedeki kızın mutsuz yüz ifadesi görülmektedir. Ayrıca resimde örümcek ağı, korkunç yüz ifadeli bir tablo ve kapının hemen yanında şifreli bir kilit dikkat çekmektedir.

Şekil 3. Derya'nın resmi

Derya'nın resmine bakıldığında zemini değiştirdiğini ve halı eklediğini görüyoruz. Yatak aynı biçimde sağ tarafta duruyor. Resminde ufak tefek çıkarmalar ve eklemeler yaptığı görülmektedir. Derya resmini anlatırken “*İnsan kendi odasında olunca çok mutlu hissediyor. Ben bunun için böyle çizdim.*” ifadelerini kullanmıştır.

Şekil 4. Ebrar'ın resmi

Ebrar'ın resmine bakıldığında tos pembe bir oda görülmektedir. Resmin merkezinde bir televizyon var, ekranında ise yıkık, çatlak binalar bulunuyor. Ebrar odasını Van Gogh'un eserinden tamamen farklı tasarlamıştır. TV, TV ünitesi, orta sehpa, koltuk, perde gibi detaylarla resmini zenginleştirmiştir. Ebrar resmini anlatırken “*Hayat pembe iken, televizyonda çıkan o görüntü herkesin hayatını kaydırıyor.*” ifadelerini kullanmıştır.

Şekil 5. Emin Ali'nin resmi

Emin Ali'nin resmine bakıldığında iki insan figürü görülmektedir. Bunlardan biri yatıyor, biri ise ona bardakla bir şey getiriyor. Yatağın hemen yanındaki sandalyede ise ilaçlar görmekteyiz. Resimde iki kapı buluyor. Ortada bir yuvarlak masa ve altında bir halı görüyoruz. Emin Ali resmini anlatırken "Ben resmimde adamın hasta birisine yardım etmesini çizdim. Ressamın resmini bu şekilde değiştirmek istedim." ifadelerini kullanmıştır.

Şekil 6. Eyüphan'ın resmi

Eyüphan'ın resmine bakıldığında Van Gogh'un eserinde bulunan birçok detayı kullandığı görülmektedir. Ve ayrıca renklerde sadeleşmeye gittiğini ve resmine sallanan bir sandalye eklediği görülmektedir. Eyüphan kendi resmini anlatırken "Resmime bakınca rahat ve mutlu hissediyorum. Resmimde kendi odamı ve hayatımı şekillendirmek istedim." ifadelerini kullanmıştır.

Şekil 7. Kübra'nın resmi

Kübra'nın resmine bakıldığında, parkeler, yatak, masa, pencere ve tabloların ressamın orijinal resminden alındığı görülmektedir. Öğrencinin bir kapıyı ve sandalyeleri resminden çıkardığını, resmine çizme, sandık, kilim, yamalı battaniye ve yine yamalı bir minder eklediğini görmekteyiz. Kübra resmini anlatırken "Resimde bir ev var. Bu ev sadece bir odadan oluşuyor. Bu evde tek bir oda olması ve eşyaların eski olması yalnızlığı ve yoksulluğu temsil ediyor bu yüzden çoğu eşyaya yama yapmak istedim. Resmimde bunu anlatmak istedim." ifadelerini kullanmıştır.

Şekil 8. Merve'nin resmi

Merve'nin resmine bakıldığında yatak ve kapı dışında çoğu şeyin yerlerinin ve modelinin değiştiği görülmektedir. Üzerinde makyaj malzemeleri bulunan bir komodinin, ev şeklinde çerçeveler ve saksılar eklemiştir. Merve resmini anlatırken "İlk olarak bu resimde hayal ettiğim odamı, hayalimi nasıl güzelleştireceğimi düşündüm ve en sevdiğim şeyleri koymaya çalıştım. Yere bir halı, üç tane duvar rafı ve makyaj aynası ekledim." ifadelerini kullanmıştır.

Şekil 9. Miraç'ın resmi

Miraç'ın resmine bakıldığında yatak, pencere ve kapının yerlerini değiştirmedigini fakat renklerini değiştirdiği görülmektedir. Resmine pembe bir halı, bilgisayar ve kozmetik eşyalar eklediğini görmekteyiz. Miraç resmini anlatırken ‘‘Bu resimde kendi tarzımı yansıtmak istedim. Çok heyecanlı ve pembe rengi çok sevdiğim için ressamın rengine ve resmine bazı yerler dışında benzetmek istemedim. Bakanların gözünü almak ve tatlı bir oda hazırlamak istedim.’’ ifadelerini kullanmıştır.

Şekil 10. Emin'in resmi

Emin'in resmine bakıldığında kapıları tamamen resminden çıkardığını ve ayrıca resimde birkaç ereve ve yatağın konumu dışında Van Gogh'un resminden tamamen uzaklaştığı görülmektedir. Ayrıca resmine orta sehpa, halı, televizyon ve TV nitesi eklediği görülmektedir. Emin resmini anlatırken ‘‘Bu resmi çizerken çok mutlu oldum ve insanlara karşı pozitif oldum. Enerjim arttı. Ben odamda tv. olmasını çok isterdim.’’ ifadelerini kullanmıştır.

Şekil 11. Şevval'in Resmi

Şevval'in resmine bakıldığında yatak, kapılar, askılık ve pencerenin Van Gogh'un eserinde olduğu gibi konumlandırıldığı görülmektedir. Şevval resmine farklı olarak bir makyaj masası, makyaj aynası ve kalp şeklinde bir halı eklemiştir. Şevval resmini anlatırken "Tatlı ve canlı renklerle boyamak istemiştım ve boyadım. Çok da güzel oldu. Odama elbise dolabı çizmek yerine bir askılık çizdim ve birkaç elbise. Ön ve arka kapı ayrıca kalpli bir halı çizdim. Makyaj masası ve bir kaç malzeme olsun istedim. Duvara çok fazla resim çizmedim, kalabalık olsun istemedim." ifadelerini kullanmıştır.

Öğrencilerin görsel ürünlerine baktığımızda eşyaların konumunu ressamın eserinde olduğu gibi resmetmiş olsalar da öğrenciler renk ve biçimde değişikliğe gitmişlerdir. Öğrenciler kompozisyon olarak resme sadık kalmışlardır ama genel olarak resme eklemeler yapmışlardır. Öğrencilerin yaptıkları çalışmalara baktığımızda resimden etkilendiklerini ama kendi tasarımlarını da yapabilecek düzeyde oldukları görülmüştür.

Öğrencilerin yazdıkları ve çizdikleri resimler arasındaki ilişki durumu nasıldır?

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin "Bu eserin sanatçısı siz olsaydınız resmi nasıl tasarlardınız?" sorusuna verdikleri cevap ve bu soru doğrultusunda çizdikleri resimlere bakıldığında kız ve erkek öğrencilerin genelinin resimlerini baktıkları eser ile benzer yaptıkları, bunun yanı sıra hayali imgeler kullandıkları ve kendi yaratıcılıklarını kattıkları görülmüştür. Kız öğrencilerin genellikle makyaj masası, makyaj malzemeleri gibi eşyalar eklediği görülürken, erkek öğrencilerin bilgisayar ve futbola dair objeler eklediği görülmüştür. Öğrencilerin resimlerindeki bu farklılıklar renk ve şekil olarak da devam etmektedir. Kız öğrenciler daha çok pembe, mor tonlar ve yumuşak şekiller kullanırken, erkek öğrenciler kırmızı, yeşil renklerini ve daha sert şekiller ve çizgiler kullanmıştır. Genel olarak öğrencilerin çalışma yaprağına ve resimlerini çizdikten sonraki yorumları birbirinden farklıdır. Fakat resimleri ve resmi çizdikten sonra yaptıkları yorumlarının birbiriyle örtüştüğü söylenebilir. Öğrencilerin yazdıkları ve çizdikleri arasında hem ortak hem de farklı çizimlerin olduğu söylenebilir ama genel olarak bakıldığında öğrencilerin yazdıkları ve çizdikleri resimler birbiriyle örtüşmektedir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin bir görsel kültür imgesi olarak ele aldıkları Van Gogh'un "Yatak Odası" adlı eseri üzerinden görsel kültür imgelerinin öğrencilerin sanatsal çalışmalarına nasıl yansıdığına incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın ilk bulgusundan çıkan sonuca bakıldığında öğrencilerin Van Gogh'un "Yatak Odası" resmi ile ilgili büyük çoğunluğunun eseri beğendikleri, esere baktıklarında güzel duygular hissettikleri ve eseri tekrar yorumlayacak olduklarında kendi istekleri doğrultusunda tasarlayacakları ortaya çıkmaktadır. Araştırmanın bu verileri Chan'ın

(2005) çalışmasında edindiği sanat eğitimi alan kişilerin görsel kültür etkinlikleri esnasında sorgulayıcı bir bakış açısı elde ettikleri ve bu bakış açılarının zamanla daha çok zenginleştiği verileriyle uyumaktadır. Benzer bir araştırmada Bülbül (2011) dersi görsel kültür çalışması ile işlemenin sayesinde öğrencilerin daha detaylı eser incelemeleri yaptıkları sonucuna ulaşmıştır. Benzer araştırmalardan Güler ve Erişti (2019) öğrencilerin görsel kültür çalışması yaparken kullandıkları görselleri konularına göre sınıflandırdıkları, görselleri eleştirel bir bakış açısıyla yorumladıkları ve aynı zamanda ayırt ettikleri sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmanın bir diğer bulgusunun sonucuna göre ise öğrencilerin sanatsal çalışmalarının çoğunlukla yaşadıkları zaman dilimi içinde tecrübe ettikleri toplumsal ve popüler kültür imgelerini temsil ettiği bulgulanmış ve öğrencilerin genellikle kendileri için düşledikleri odayı çizdikleri görülmüştür. Araştırmanın bu verileri Erinç'in (1995) kişi kendini olmak istediği şekilde görmek ister ve aynı zamanda nasıl görmek istiyorsa o şekilde göstermek ister, bulgularıyla uyumaktadır. Bu bağlamda Berkli ve Gültepe'nin (2016) de değindiği gibi çevresel gerçeklik öznel tasarımlarına yansımıştır. Mitchell (2002) öğrencilere sunulan zengin uyaranlara yönelik örneklerin onların düşünme şekillerini de zenginleştirdiğini belirtmiştir. Bailey'in (2005) bahsettiği gibi, görsel kültür çeşitli gerçekleri ortaya koymak için oldukça güçlü bir seçenektir.

Araştırmanın üçüncü bulgularına göre öğrencilerin yazdıkları ve çizdikleri arasında hem ortak noktaların hem de farklılıkların olduğu görülmüştür. Öğrencilerin sanatsal çalışmalarında daha çok yaşadıkları ortam ve toplumsal kültürlerine bağlı kaldıkları ve bazı öğrencilerin ise yaşadıkları olayları yansıtmak amacıyla resimleri ile mesaj vermek istedikleri görülmektedir. Sanatçının, bulunduğu ortam ve çevreden bağımsız düşünülemediği gerçeğinden yola çıkarak, kültürü meydana getiren toplumsal çevrenin sanat eserlerinde kendini var etmesi, o dönem üzerine net bilgilere ulaşmayı kolaylaştıracaktır. Çevreden yoksun olan hiçbir şeyin tam anlamıyla gerçekleşebilmesi mümkün değildir (Baynes, 2002). Öğrencilerin kendi görsel kültür imgeleri ile oluşturdukları kompozisyonlarını hem renk hem de kompozisyon anlamında başarılı şekilde yansıttıkları görülmektedir. Araştırmamızı destekler nitelikte benzer bir çalışmada Taşkesen ve Uzuner Yurt (2018) öğrencilerin çizgisel gelişimleri ve yaratıcı yazma becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Benzer araştırmalardan Güler ve Erişti (2019) görsel kültür çalışmalarının, öğrencilerin grup çalışması yapma, araştırma yapma, eleştirel düşünme, derse ilişkin beceri kazanma ve iletişim kurabilme açısından etkili olduğu sonucuna varmıştır.

Araştırma kapsamında öğrencilerin görsel kültür ile ilgili resimlerini yapabildikleri, kendi yaşamışlıkları ve konular ile ilişki kurabildikleri ve detaylar üzerine odaklandıkları görülmüştür. Görsel kültürün toplumu meydana getiren, muhafaza eden ve değiştiren taraflarıyla arasındaki ilişki incelenir ve görsel kültür etkisiyle, toplumsal gruplar, kurumlar, inançlar ve nesnelere yeniden oluşturulurlar (Dilli, 2013). Görsel kültür imgelerinin öğrenciler için bir ilham kaynağı olduğu ve sanat eseri üretme sürecinde onlardan faydalanabildikleri görülmüştür. Görsel sanatlar dersinin temel uygulama alanlarından biri olan görsel kültür çalışmaları, öğrencilerde derste işlenen konu ya da nesne doğrultusunda duygu, düşünce ve anlamlandırma süreçlerinin oluşumuna katkı sağlar. Öğrencilerin bu kazanımlar doğrultusunda sanat ürünlerinin anlam zenginliği artmakta ve çevrelerini keşfederek anlamlandırma süreçleri hızlanmaktadır.

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin Van Gogh'un Arles'daki Yatak Odası adlı eseri üzerinden, görsel kültür imgelerinin öğrencilerin sanatsal çalışmalarına nasıl yansıdığına incelenmesi ve eser ile ilgili görüşlerinin tespit etmek için yapılan araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar beş tema altında toplanmış ve alt temalara ayrılıp yorumlanmıştır. Ardından öğrencilere "Bu eserin sanatçısı siz olsaydınız eseri nasıl yapardınız?" sorusundan yola çıkılarak resimler yaptırılmış ve araştırmanın ikinci verilerine ulaşılmıştır. Süreç sonunda öğrencilerin yapmış oldukları kendi resimleri ile ilgili fikirleri de çalışma yaprağına eklenmiş ve yazdıkları ve çizdikleri arasındaki ilişki durumu

alanında uzman kişiler tarafından incelenmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin resmi beğendikleri, resme bakınca kiminin mutluluk huzur bir kısmının ise korku hissettiği görülmüştür. Yeniden tasarlamak istediklerinde ise bazı öğrenciler değiştirmek ve eklemeler yapmak isterken aynı kalmasını isteyenler de olmuştur. Sanatsal çalışmalarında ise daha çok yaşadıkları ortam ve toplumsal kültürlerine bağlı kaldıkları ve bazı öğrencilerin ise yaşadıkları olayları yansıtmak amacıyla resimleri ile mesaj vermek istedikleri tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin kendi görsel kültür imgeleri ile oluşturdukları kompozisyonları hem renk hem de kompozisyon bağlamında başarılı bir şekilde yansıttıkları tespit edilmiştir.

Görsel kültür etkinlikleri öğrencilerin sanat eserini doğru şekilde analiz etmesi ve eser ile ilgili güzel ve yaratıcı fikirler elde etmesini sağlayabilir ve ayrıca dersin işlenişine farklı bir boyut kazandırır. Görsel kültür etkinlikleri öğrencilere nesnelere anlamlandırmalarını ve sorgulamalarını sağlamakla beraber onların sanat eserine ait estetik bir bakış açısı kazanmalarına yardımcı olur. Görsel kültür imgelerinin öğrenciler üzerinde bir ilham oluşturduğu, sanatsal çalışmalarında onlardan faydalandıkları ve kendilerini daha kolay ifade ettikleri görülmüştür. Kendisini kolay şekilde ifade edebilen öğrencilerin kendine güveni gelmiş, daha kolay iletişim kurmuş ve aynı zamanda çalışmayı yaparken çok keyif aldıkları görülmüştür.

Süreç boyunca öğrencilerin kendi görsel kültür imgelerini oluşturdukları ve kendi sosyal yaşamları ile ilişkiler kurup ayrıntılara daha iyi odaklanmaları, öğrencilerin iç dünyalarını sanatsal ürünlerine yansıtmalarına ve kendilerini ifade etmede sanatı kullanmalarına katkı sağlamıştır. Çalışma yapılan okul müdüründen, öğretmenler ve öğrencilerden alınan olumlu dönütler sonucunda görsel sanatlar öğretmenlerinin görsel kültür konusunda bilgilenmesi ve görsel sanatlar dersinde daha fazla görsel kültür uygulaması yapılması önerilmektedir.

5. Kaynakça

- Artut, K. (2004). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Anı.
- Bailey, D. W. (2005). *Prehistoric figurines: Representation and corporeality in the neolithic*. Londonand. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203392454>
- Berkli, Y., & Gültepe, G. (2016). Sanat, metafor ve dönüşüm. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 30, 44-51.
- Başak, R. (2021). Görsel sanatlar eğitiminde ideoloji tartışmaları temelinde görsel kültür kuramı ve materyal kültürü. *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8 (2), 198-221.
- Baynes, K. (2002). *Toplumda sanat* (2. baskı). Yapı Kredi.
- Bülbül, H. (2011). Görsel kültür çalışmalarının güzel sanatlar ve spor lisesi sanat eserleri inceleme dersine etkisi. *Education Sciences*, 6 (1), 1057-1071.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem.
- Chan, T. H. (2005). A Visual Culture Approach For Teaching Meaningful Content Through Art. [Unpublished Doctoral Thesis] Concordia University.
- Coşgun, M. (2012). *Popüler kültür ve tüketim toplumu*. Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 1 (1), 837-850.
- Dilli, R. (2013). Görsel kültür kuramının ilköğretim 4. sınıf görsel sanatlar derslerinde uygulanması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(4), 363-388.

- Erinç, S. M. (1995). *Resmin eleştirisi üzerine*. Hil.
- Ersoy, A. (1995) *Sanat kavramlarına giriş* (2. baskı). Yorum-Sanat.
- Güler, E., & Erişti, S. D. B. (2019). Görsel sanatlar öğretiminde sosyal ağ odaklı görsel kültür eğitimi etkinliği: hieronymus bosch'un 'dünyevi zevkler bahçesi' eserinin incelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 738-767.
- Mamur, N. (2012). Görsel sanatlar öğretmen adaylarının görsel kültür diyaloglarına yönelik algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (3), 2149-2174.
- Mamur, N. (2014). Görsel sanatlar öğretmen eğitiminde görsel kültür öğretimi (Pensilvanya Eyalet Üniversitesi örneği). *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(8), 103-120.
- McNiff, S. (2007). Gölgeyle empati: sanat yoluyla zorlukları ilgilendirmek ve dönüştürmek. *Hümanist Psikoloji Dergisi*, 47 (3), 392-399.
- MEB (2018). *Görsel sanatlar dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Milli Eğitim.
- Mitchell, W. J. T. (2002). Showing seeing: a critique of visual culture. *Journal of Visual Culture*, 1(165), 165-171.
- Neuman, L. W. (2007). *Toplumsal araştırma yöntemleri: nitel ve nicel yaklaşımlar* (S. Özge, Çev.). Yayın Odası.
- Parsa, A.F. (2007). İmgenin gücü ve görsel kültürün yükselişi. *Fotografya Dergisi*, 19. <https://www.fotografya.gen.tr/TR,1704/imgenin-gucu-ve-gorsel-kulturun-yukselisi.html>
- San, İ. (1985). *Sanat ve eğitim*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Sarıbaşı, S. (2020). Görsel sanatlar öğretmen eğitimi bağlamında görsel kültür öğretimi (Tez No. 554054) [Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi.] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Seale, C. (1999). Quality in qualitative research. *Qualitative Inquiry*, 5(4), 465-478.
- Serin, R., & Taşkesen, S. (2021). Ortaokul öğrencilerinin görsel sanatlar dersi tutumları ve sanatı yansıtma biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sed - Sanat Eğitimi Dergisi*, Vol.9, No.2, 140-152.
- Taşkesen, S., & Yurt, S. U. (2018). Ortaokul öğrencilerinin çizgisel gelişimleri ve yaratıcı yazma becerileri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (26), 433-446.
- Türkkan, B. (2015). İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Bağlamında Görsel Kültür Çalışmaları: Bir Eylem Araştırması (Tez No. 229220) [Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Uysal, A. (2011). Görsel kültürün ve sosyo-kültürel olguların öğrenci resimlerindeki imgelere etkileri. *Akademik Bakış Dergisi*, 24, 1-20.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.